

l'encén ---». D'aquí va treure un savi diletant barceloní l'estupenda, espantant, pensada d'usar aquest bord, pertanyent només a un parlar atapeït d'italianismes i sardismes, per reemplaçar el nefandíssim cat. *mistos*, culpable de terminar en -o (cf. *LleuresC*, 45-6, 12, 208).

Enllumenar, evolució normal catalana del ll. *illūminare* 'il·luminar', que ja es documenta fi S. XIII: «fo feyta revelacion aytal: veeren la via ab palis cuberta, e *enluminada* ab làmpses resplandens, de la cadira de Sent Beneset devés orient entró al cel ate<n>yent» (*VidesR*, 80r1, tots dos mss.); altres vegades hi ha variants lleument cultistes: «les crous --- les deu hom --- ardentment per foc *enluminar*» (ib., 272v2B, *illuminar* P); «*enluminada* havets ma ànima de la divinal virtut», Llull (*Blanq.* I, 75.19); «hi vaig trobà un àngel que m'ha '*nlluminada*' en una vella nadala, en versió d'Arenys, MilàF (*Romllo.*, 10.13). Avui *enllumenar* pertany encara a la llengua literària de to un poc popular-folkloric, però no desdenyada per bons escriptors: la Reina Ventafocs posa al món «un nen i una nena / més bonics que el sol que ens *enllumena*»; «El dia i la nit, la vida i la mort: ja fa temps que galopem entre el foc que *enllumena* i el foc que mata», Coromines (*Sindulf el Castellà* v, O. C., 514b).

D'altra banda en part el mot sofreix canvi de prefix, *allumenar*: «fét N. S. un preciós miracle d'un ceg que él *alumenà*», *Homilies* (fº 3v15 i de nou 4r5); i a Val.: «això és tan clar --- com el sol que nos *allumena*», MGadea (*T. del Xè* III, 62). En forma quasi o enterament culta: «clar fo lo temps, e'l sol *inluminava* tota aquella selva», «Maria és *lum* e resplandor *inluminat* vostre coratge, per lo qual lum vós *inluminats* nosaltres», Llull (*Blanq.* I, 230.15; II, 32.16; I, 129.3).

Enterament savi: «¿per què són ara hòmens tan affogats en amar Déu, que Déus per ells *illumín* tant hom qui no'l ama ni-l coneix?», Llull (*Merav.*, NCl. I, 124), «gran foc que *illumina* tota la host del rey» (id., id. Ag. I, 131.12), i un altre de Llull que he citat per a *llugor*; també ja en docs. medievals (com el que citem per a *netejar*, de *BABL* VI, 276). Avui el mot, en aquesta forma, ha penetrat fins a l'ús popular: «Barceló *illumina* ab el llum del canó» (l'Almirall mallorquí que bloquejava Gibraltar el 1779); «supliquem, pues, de Maria / --- son Fill que-ns *illumina*, / si no, tots estem perduts» (c. 1817) MilàF (*Romllo.*, 130.19, 98.40).

Com a abstracte, les *Hom. d'Organyà* usen *alumena-ment* (del cec), fº 4r12. *Il·luminació* [BMetge, 1399]: «La saviesa no és donada als hòmens immutablement ne ferma: e per tal los hòmens saben quan, per divinal *il·luminació*, usen bé; e dessaben --- quan, per tenebres de crims ---, són obcecats» (Riq., 216.25). *Il·luminador* (OPou, *ThPu.*, 163; com a nom d'ofici, traduït *illuminator*, entre *imaginaire* i *guarnicioner*); *il·luminable*; *il·luminadura*; *il·luminament*; *il·luminat*; *il·luminària*; *il·luminatiu*; *il·luminós*; *il·luminisme*; *il·luminista*.

Allumenació; *allumenador*; *allumenatiu*. *Allumar*; *allum*. *Enlluminació*; *enlluminador*; *enlluminament*;

enlluminant.

Llumada; *llumar*; *llumassa*. *Llumejar*. *Llumer*; *llumera*. *Llumeta*. *Lluminós* [1460, *Spill*]; *lluminositat*.

Besllum (1764, Carles Ros: «*vesllum*: vislumbre, el reflexo de la luz, o tenue resplandor a distancia de ella»), d'on el copien Sanelo, Escrig 1851 i MGadea (que hi afegeix verb *vesllumbrar*); en el Princ. sembla que el tradueixi Lab. 1840: «lo reflexo de la llum o dèbil resplandor, per la distància de ella, *vislumbre*; conjectura, sospita o indici; notícia dubtosa» (amb remissió de *visllum* a *vesll*-afegint-hi «aparència o leve semblansa»); el *DAG.*: «*vesllum*: vislumbre, atisbo, notícia vaga, indicio», amb cita de *Lo Verdader Català* (1843): «hem volgut apuntar axò per tenir un petit *vesllum* de l'origen de nostra llengua catalana»; no figura en el *Damen*. ni *FebrCard*.

Canviat en *besllum* m. pel *DOrt.*; afegint un verb *besllumenar* (< Dicc. de MGadea *vesllu*-) que el *DFA*. rectifica en *besllumar*, i posa aquell com a f., definint-lo «claror que deixa passar una cosa translúcida; *de besllum* a contraclaror»; «les mans se li havien tornat tan primes que, quan les estenia contra el sol, *besllumaven* com aquest pàmpol». En una *Conversa Filològica*, Fabra dóna això com a informacions de Ruyra. De fet, aquest: «*besllumat*: ferit d'alguna *besllum*; *besllum*: rerallum, llum que passa a través d'un cos. *Vesllumar*: deixar passar llum a través del cos; aquest verb neutre, que és d'un matís molt especial i bonic, vaig sentir-lo usar a una persona aparentment ingènua; amb tot i això no crec que *besllumar*, ni *besllum*, siguin mots populars, car mai més no els he trobat en boca del poble» (O. C., 378a). I que en el mateix Ruyra no deixa d'haver-hi una part, almenys, de reminiscència del castellà, ho traeix l'ús d'aqueix *rerallum*, evident calc, força barroer, del cast. *trasluz*, mot improvisat per ell (manca *DFA.*) i que no sembla haver usat ningú més, ni ell en altres llocs.

Tanmateix sembla que el mot degué haver tingut ús genuí, decadent en la major part del territori de la llengua. EnrValor confirma la definició i la *b*-del *DFA.* (valuós venint d'un home de Castalla) i afegeix «també diem *mesllum*» (c. 1950). El mot deu ser viu, doncs, en el P. Val., i probablement fins al Nord, vista l'adopció de Lab. (del Maestr.), afegint-hi un mot no inclòs per Belv. (¿d'ell també la nota del *Verdader Català*?; no GaGirona, s. v. *b*-); i potser també en comarques del cat. or. Nord: Ruyra i MrnVayreda (notem-hi el femení com en Ruyra): «el mar de Roses comensava a inflamar-se de les primeres *vesllums* de l'aurora» (*Puny.* XXI, p. 313; 4, 243).

D'altra banda, a Mall. i Eiv., el mot s'ha reduït a *bellumes*, que el *DFA.* iguala a «pàmpallugues», i *AMAlcover* defineix «apassionaments que enterboleixen i *embellumen* la vista» (*BDLC* VIII, 214); «me vengueren vòmits, / estretes de coll, / picors i *bellumes*, / mal de ventre fort, / rampa a tots els muscles, / fred pel carcabòs», PdAPenya (*Poe. Pop.*, pàgina 64). A Eivissa té un sentit semblant, però sense l'agreujament patològic: «visión de corpúsculos» (Pérez Cabrero); «veis aquelles que són tan lluentes? Idò